

HÖRBY

från by till köping

Del 4 Marknadsplatsen

Marknader har med all säkerhet funnits långt tillbaka i tiden, även då Skåne var danskt. Myndigheterna hade under århundraden fört en intensiv kamp mot landsköp, d. v. s. köpmanshandel på landsbygden.

Man ville gynna städerna genom att begränsa marknaderna på landsbygden och man hade speciellt ett gott öga till småmarknaderna invid sockenkyrkan. Den svenska regeringen tyckte att alla onyttiga marknader skulle avskaffas eller flyttas till andra lägliga ställen.

Marknaderna var uppdelade i två avdelningar, nämligen frimarknad och enskild marknad. Frimarknader var öppna för alla, vem som helst, bönder, allmogen och in – och utländska köpmän m. fl. Enskild marknad, som till stor del hölls i städerna, fick inte besökas av andra städers borgare.

Den 29 juli 1748 hölls den första marknaden i Hörby. Ett förslag hade redan väckts under våren 1739 att hålla en frimarknad i byn och tinget gav sitt bifall den 18 september detta år. Man beslöt då att flytta marknaden i Hallaröd till Hörby, om man kunde hitta någon lämplig plats.

Det är troligen samma plats som avstyckades vid laga skiftet 1832. Då utstakades 26 tunnland belägen norr om landsvägen Hörby – Vä och på båda sidor om Slagtoftagatan. (Idag Slagtoftavägen.)

I oktober 1880 meddelade Kommerskollegium att marknaden som hitintills hade hållits i juli och oktober skulle upphöra. Beslutet överklagades av arrendatorn Jöns Persson, åbo Per Nilsson och spannmålshandlare J. R. Thorsson hos Kungl. Maj:t som i januari 1881 ändrade beslutet till större marknadsdagar i april, juli och oktober varje år. Dessa marknader förlades till Gamla Torg och angränsande gator.

Marknadsdag på Storgatan någon gång i slutet av 1800-talet.

Bilderna på denna och nästa sida hämtade från Gammalstorp. ID:GATO_067 och ID:GATO_061

Bönderna i byn hade under århundraden använt samfälldet (fädriften) som var på den högra sidan av Storgatan. I Skåne kallades fädriften för Dröften. Här drev man kreaturen till betet på våren och hem till stallet på hösten. Denna samfällld började vid torget och sedan hela Storgatan upp till Slagtoftagatan där man senare följde denna gata och upp till betesmarken. (Se karta från 1879 i del 3.)

Den högra sidan av gatan användes till att driva kreaturen till och från betet. Anledningen var förmodligen till att bara den sidan skulle behöva städas efter djurspillning. Kallades Dröften.

De dagar som marknaden var drevs kreaturen in i en hage i den norra delen av marknadsområdet.

Marknaden kunde vara i många dagar, upp till en vecka var inte ovanligt. Färderna till och från marknaderna kunde ta veckor, beroende på var man kom ifrån. Resorna kunde vara både långa och besvärliga. Vägarna var inte att jämföra med dagens.

Nästan all varuhandel på marknaderna var byteshandel. T. ex. en tunna strömning mot en tunna råg eller vete, Yxor, kedjor och hästskor bytes mot något annat i järnvara. Även kreatur bytte man och kanske fick man inte samma kvalité tillbaks. Det fanns många lurendrejare på marknaderna.

Nöjeslivet var av skiftande karaktär. Det dansades mycket och det gick kanske inte alltid fredligt till. Slagsmål hörde till och även supandet. Visst fanns det vakter, men många gånger räckte de inte till.

Människor, djur och vagnar trängdes på gatan.

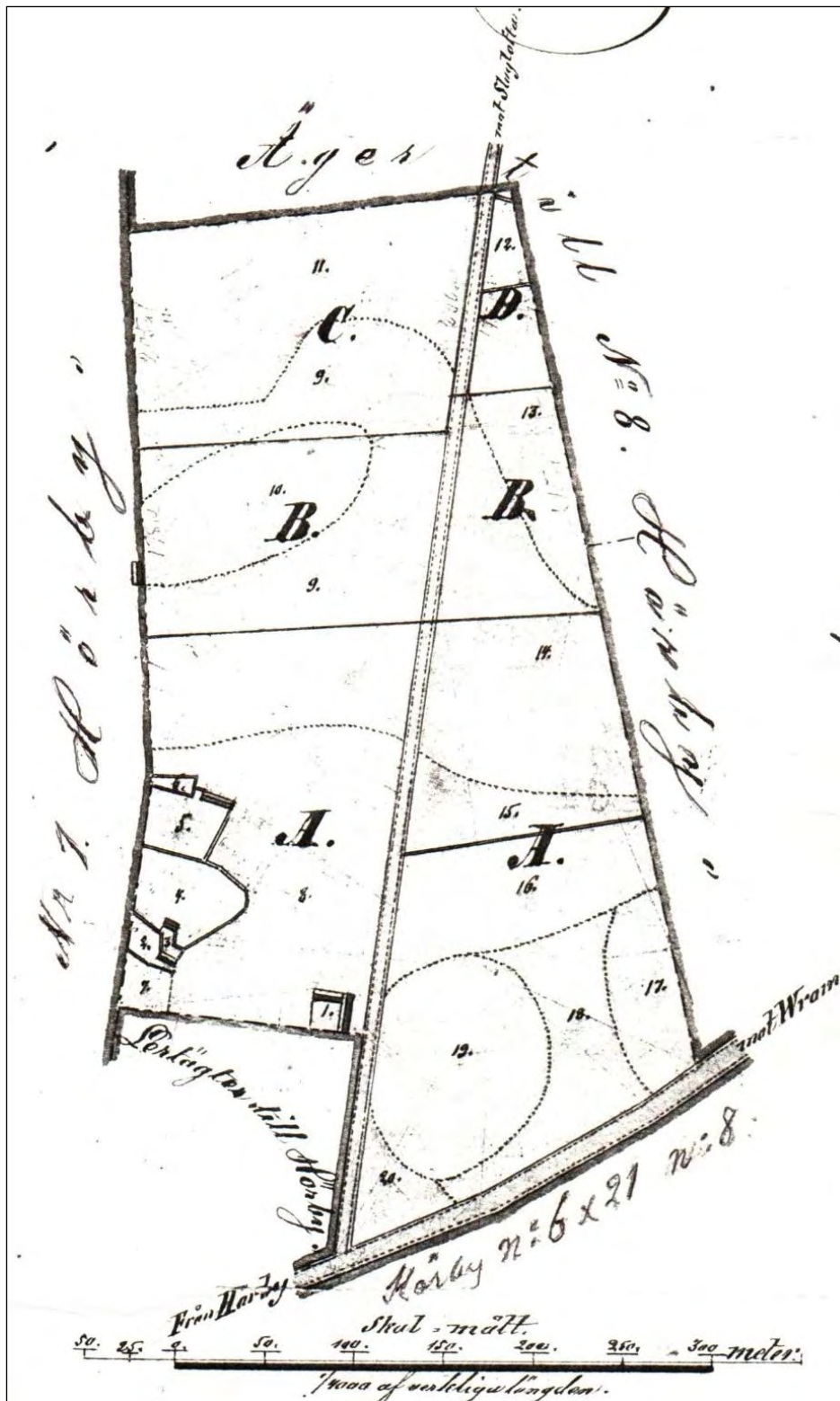
Nedanstående karta är från marknadsplatsen år 1881.

Litt A. Nr 1, 4, 5, 6 o 21, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19 och 23. Tillsammans 3 23/24 mtl.

Litt B. Nr 7, 9, 14, 20 och 22. Millitieboställen. Tillsammans 1 3/16 mtl.

Litt C. Nr 2 1 mtl. Prästgården.

Litt D. Nr 3 1/8 mtl. Klockarebostaden.

Efter upphörandet av marknadsplatsen blev 26 tunnland ledigt och bönderna som ägde marken kunde antingen använda marken till sina kreatur eller stycka upp marken till tomter.

Enär, vid laga skiftet i byn ifrågavarande platsen av skifteslagets gemensamma mark uttagen till sådant ändamål som genom marknadens avhysande numera upphört, kan samma plats ej under detta förhållande betraktas annorlunda än såsom en skifteslagets gemensamma fälads -eller betesmark, kan delägarna genom skifte av marken göra det till byggnadstomter. Dessa lotter kunna beredas en mångdubbel inkomst mot vad densamme såsom gemensam betesmark kan avkasta; anse Förrättningsnämnden, med stöd av 2 och 89 paragraferna i Kongl. Majts förnyade nådiga stadga av skiftesrätten i Riket av den 9 november 1866, att förre marknadsplatsen i Hörby bör skiftas samt deltagare däri åtnjuta rätt efter oförmedlade hemmanstalet, sådant om det är samma som vid 1671 års jordrevning blivit bestämt och Förrättningsmännen anser vidare att såväl den största som minsta skulle bereda delägarna den rättvisande fördelning dem emellan skulle åstadkomma därav platsen, i anseende till sitt fördelaktiga läge i omedelbar närhet av jernbana och jernvägsstation samt samhällets mest trafikerade vägar, att på lämpligt sätt sälja byggnadstomter indelade med gator och torg och för delägarnas gemensamma räkning försålda.

Hörby den 26 juni 1883.

Jonas Ahlmfelt

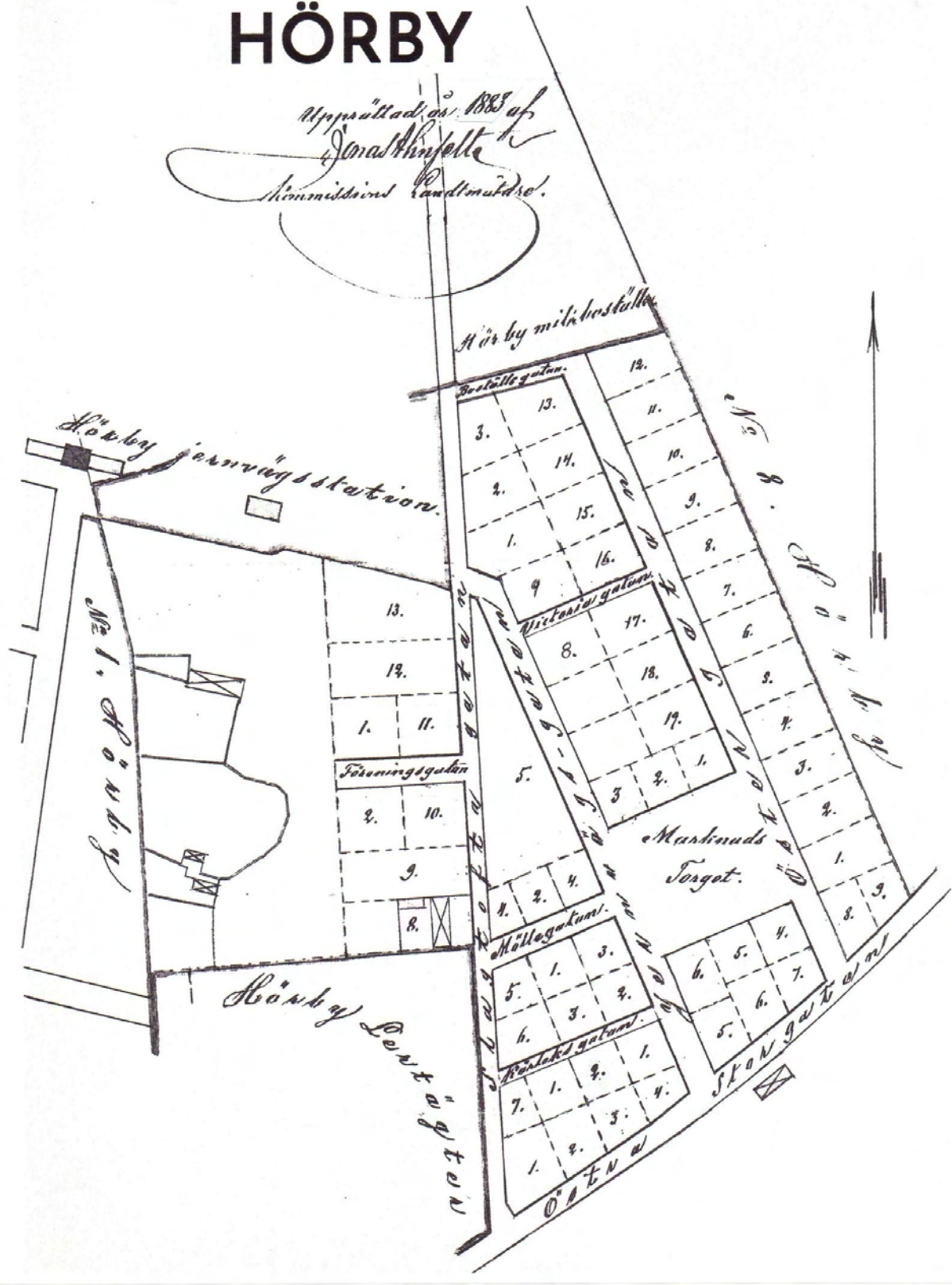
En skrivelse till bönderna i byn angående marken till den forna marknadsplatsen.

KARTA

över marknadsplatsen till nummer 4, 5, 6 o 21, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 23

HÖRBY

*Uppmåttad år 1883 af
Sven Thunfjella
Kommunens Landmätare.*

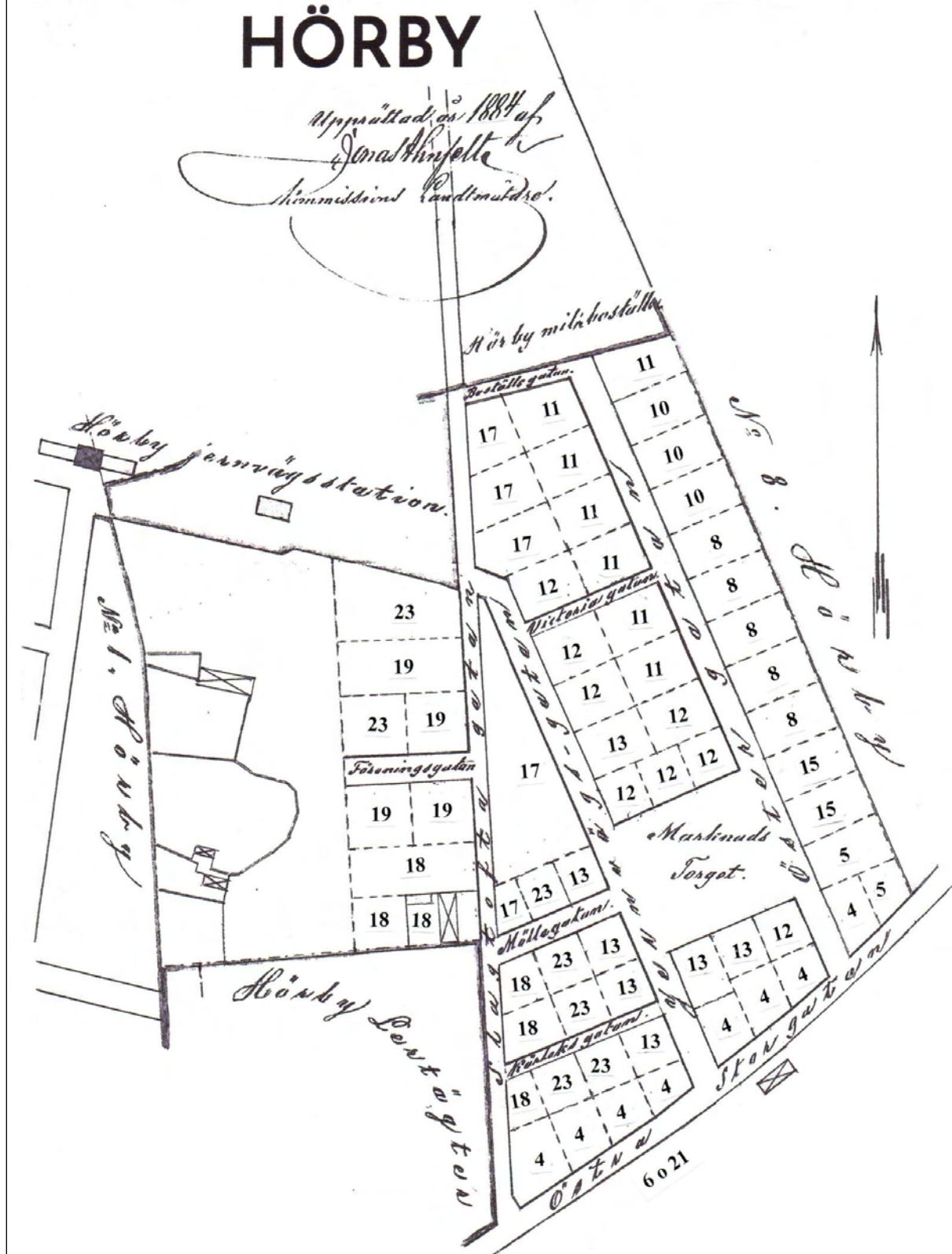
Uppmätning av tomterna på marknadsplatsen år 1883. Akt 146.

KARTA

över marknadsplatsen till nummer 4, 5, 6 o 21, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 23

HÖRBY

Upprättad år 1884 af
Jonas Ahnfeltt
Kommundirektör (Landtmåtare).

Numren på kartan från år 1884 är den slutliga fördelningen på byns 13 gårdar. Akt 147.

ÄGARNA TILL MARKNADSPLATSEN

Nr 4 ¼ mtl

1/16 mtl Ola Larsson

1/16 mtl smed Oluf Lindblad

1/32 mtl Sven Persson

1/32 mtl Ola Nilsson

Nr 5 1/8 mtl

105/1024 mtl kronolänsman Georg Krook

23/1024 mtl bagare Göran Wiberg

Nr 6 o 21 1/16 mtl

1/32 mtl postmästare Chr. Benediktson

1/896 mtl hökare Anders Torkelsson

1/896 mtl Nils Månssons änka

1/128 mtl garvare C. Westerbladh

Nr 8 ¼ mtl

245/2048 mtl handlare Sven Thorsson

39/2048 mtl gästgivare John Nilsson

45/2048 mtl Per Andersson i Perstorp

90/2048 mtl Per Nilsson

41/2048 mtl Ola Andersson

13/512 mtl Per Persson

Nr 10 3/16 mtl

1/16 mtl Ola Jönsson

1 7/8 mtl handlare Sven Thorsson

Nr 11 1/3 mtl

1/16 mtl Ola Olsson

1/6 mtl Per Larsson

Nr 12 3/16 mtl

9/1024 mtl J. A. von Seth i Osbyholm

15/512 mtl Ola Persson den äldre

20/8192 mtl Ola Persson den yngre

1/16 mtl Per Eriksson

17/512 mtl Ola Andersson den äldre

170/8192 mtl Ola Andersson den yngre

51/8192 mtl Per Andersson

Nr 13 ¼ mtl Anders Jönsson

Nr 15 1/4 mtl

1/8 mtl handlare Sven Thorsson

1/8 mtl Nils Månssons änka

Nr 17 ¼ mtl Jöns Persson

Nr 18 3/16 mtl

97/2048 mtl kopparslagare Rundströms

änka

1/8 mtl Nils Olsson

31/2048 mtl bagare Göran Wiberg

Nr 19 ¼ mtl

1703/8192 mtl kopparslagare Ekmans

sterbhus

245/8192 mtl handlare A. E. Täcklind

Nr 6 o 21 3/16 mtl Anders Jönsson

Nr 23 3/16 mtl Ola Pålssons änka

Akterna 146 och 147.

Bror Cederström på Osbyholm motsatte sig sig delningen av marknadsplatsen.

Tinget dömde inte till hans fördel.

Domslutet finns i akt 146.

Bror Cederström, var ägare till Hörby nr 1, född den 19 oktober 1828 i Säby.

Flyttade till Stockholm under 1880-talet. Sakförare August Svensson i byn skötte hans affärer beträffande försäljning av tomter o. dyl.

Bror Cederström avled den 27 juli 1893 i Hedvig Elenora församling i Stockholm. 64 år, 9 månader och 8 dagar gammal. Död i cancer.

Vid skiftet lade man även ut gator och torg. Under en del av år efteråt kallades torget för den gamla marknadsplatsen. (Idag Marknadstorget.) Ett annat namn på torget var Oxtorget.

Omkring 1898 ändrade man en del gatunamn invid marknadsplatsen. Järnväggsgatan till Kungsgatan, Östergatan till Industrigatan och Östra Storgatan till Kristianstadsvägen. Slagtoftagatan till Slagtoftavägen. Av tvärgatorna finns idag Möllegatan och Viktoriagatan kvar, alla andra gator har nya namn eller är helt borta.

När man skiftade marken exproprierades ett område på 1 tunnland 13 kappland för Hörby – Höörs järnväg.

AUKTION
å
Byggnadstomter.
Lördagen den 8 inst. Dec.
kl. 11 f. m. utbjudes genom
auktion till försäljning om-
kring 60 st. större och mindre
byggnadstomter, tillhörande Hörby
by och belägna å Hörby så kallade gamla
marknadsplats utmed stora landsvägen
från Hörby till W. Wram och några från
Hörby till Slagtofta; köpevilkoren, som
blifva mycket förmånliga, tillkännagifvas
före utropet.
Karta öfver tomterna finnes till på-
seende hos handl. Sv. Thorsson, Hörby.
Hörby den 28 Nov. 1883.
Komiterade.

Många ville inte ha sina tilldelade tomter. En del hade kanske inte råd med en tomt som senare skulle bebyggas. De lämnade över ansvaret till handlare Sven Thorsson som skulle sköta deras försäljning. Det gick ganska trögt då man kommit in i en dalgång beträffande kojunkturen. Några tomter blev sålda men långt ifrån alla.

Men det fanns också de som klagade på marknaden. Nedanstående insändare finns i Eslövs Tidning

"Alltsedan marknaderna i Hörby aflystes hafva under stortorgdagarna allmogen tillåtits hålla å s. k. Nya Torg med sina kreatur, hvilka torgförts i Hörby då nu deremot en tid – förvisning till marknadsbacken – skedt. De senare torgdagarna har allmogen jemte sina torgförda djur under storm och regn och stundom många graders köld fått stå der på Hörbys högsta och kala punkt, hvarst naturligtvis köld, storm och regn känns betydligt obehagligare änere i byn, der man är i tillfälle att på närmare håll kunna få sig en kopp kaffe eller ett glas bier att värma sig med än som är förhållandet med marknadsbacken – sista stortorgdagen t. ex. såg man på Hörby Nya Torg, som ju är ganska

rymligt, knappast ett halvt tjog personer och hade der då jemväl kunnat placeras den del af två och fyrfotade torgdagsbesökande som underkastats förvisning till marknadsbacken för att – frysa. På Nya Torg, hvilket ligger lågt och är kringbyggt med hus måste kännas lugnare. – Jag ville sålunda klandra vederbörandes åtgörande att förbjuda allmogen få hålla på Nya Torg med sina kreatur med en förfrågan till den eller de, hvilka hafva bestämmanderätten deröver, för hvad ändamål den är afsedd om icke till för torgplats, - der torgdagsbesökande under några timmar kunna få hålla kreatur utan att blifva bortkörda och jemte djuren försade till marknadsbacken. Ett par af stortorgdagarna under hösten torde det kunna hända att utrymmet inom Hörby är väl litet, då det kan vara bra få hålla på marknadsbacken, men alla öfriga stortorgdagar önska allmogen få hålla på Nya Torg.”

Insänt till tidningen av torgdagsbesökare oktober 1881.

Av den här artikeln kan man utläsa att marknadsbacken ligger högt och att den inte är bebyggd. Vidare att Nya Torg är stort och bebyggt runt om.

Gamla marknadsplatsen

I oktober 1883 visade det sig att de båda torgen i byn var otillräckliga så hela kreatushandeln flyttades permanent till den gamla marknadsplatsen.

Så kom då genombrottet. Genom nya annonser på byggnadstomter till försäljning vid marknadsplatsen skrivs det i Eslövs tidningen den 7 juni 1884 att sex ståtliga hus är under uppförande.

Det gick fortfarande trögt med försäljningen. Nya annonser talade om att man hade försäljning på byggnadstomter. Men köparna var få. Marknadsbacken var känd för sin höga och kala plats och kanske också för vinden som vintertid var allt annat än behaglig.

Kungörelse!

Torsdagen den 28 i denna månad kl. 11 f. m. försäljes genom offentlig auktion som förrättas å Hörby gästgifvaregård 30 å 40 stycken å Hörby gamla marknadsplats och utmed nya jernvägen välbelägna byggnadstomter emot billiga vilkor som tillkännagifvas före utropet.
Hörby den 14 januari 1886.
Komiterade.

Införd den 10 januari 1886.

Kungörelse!

Genom offentlig auktion, som förrättas å Hörby gästgifvaregård, fredagen den 4 maj kl. 11 f. m. försäljes en del bygnadstomter uti Hörby f. d. gamla marknadsplats; försäljningsvilkoren m. m. tillkännagifvas före auktionens början.

En stor del af tomterna äro belägna utmed de mest trafikerade gatorna.

Slagtofta och Hörby den 27 april 1888
Nils Andersson. Anders Jönsson
Nils Olsson.

Införd den 1 maj 1888.

Den 6 mars 1890 var det åter dags att försälja byggnadstomter å Hörby före detta marknadsplats. Antalet obebyggda tomter minskade och till sist var hela området bebyggt.

Den före detta marknadsplatsen användes även till möten av skilda slag. Den 14 juli 1882 hade Frosta härad sitt årliga lantbruksmöte. I referatet i tidningen kunde man bland annat läsa "att redan på morgonen syntes tusentals personer röra sig på gatorna i byn. I synnerhet sågs den gamla marknadsplatsen brokig av människor och boskap. Lyckligtvis gynnades mötet av det bästa vädret. Då

man tager hänsyn till den magra jordmånen i häradet så måste det erkännas att utställningen, i synnerhet vad boskapen angår, så var den prisvärd.

Slöjdställningen var visserligen rikhaltig, men utrymmet i tingshuset var allt för litet för den människomassa som trängdes för att komma in och taga utställningen i skärskådande. Klockan 10 öppnades mötet av handlare Sven Thorsson. Därefter följde en diskussion om olika saker inom jordbruket som kunde åtgärdas till det bättre. Efter denna följde en prisutdelning för olika områden inom lantbruket t. ex. boskap, får och lamm, fjäderfä m.m.”

Marknadstorget på 1950-talet.

Möllegatan invid Marknadstorget. På 1950-talet var gatan stensatt med kullersten.

Före detta Marknadstorget 2021.

Industrigatan vid Marknadstorget 2021. Tidigare Östergatan.

Samtliga bilder från Marknadstorget Per-Gunnar Mörck

KÄLLOR:

Kartor och skrivelser 1883 från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

Annonser från Eslövs tidning.

Bild från gamla Marknadstorget. Vykort.

Bild på första sidan. En av marknadsgatorna på 1950-talet.

Landsväg, krog & marknad av Lars Levander, 1935.
Hörby sockens historia av Gottfrid Björkelund, 1950.

Tidigare delar:

- Del 1. Kyrkbyn.
- Del 2. Enskifte.
- Del 3. Laga skifte.

Kungsgatan vid Marknadstorget. Tidigare Jernvägsgatan. Foto 2021.

Copyright Per-Gunnar Mörck